

A Forster Központ sajátos helyzete és múzeumpedagógiai céljai

A Forster Központ (a Műemlékek Nemzeti Gondnoksága jogutóda) majd félszáz műemlék gondnokolója és üzemeltetője az ország egész területén. A hasznosítási koncepciók megfogalmazását nehezíti, hogy míg a maroknyi múzeumpedagógussal rendelkező Központ Budapesten van, műemlékeink a centrumtól távol esnek és minimális létszámú szakember gárdával üzemelnek. Helyszíneink jellegéből és a társadalmi környezetük különbözőségeiből adódóan minden egyes helyszínen külön, specifikus programot kell összeállítanunk. Jelenleg 16 helyszínünkön zajlanak közművelődési, kulturális programok, köztük múzeumpedagógiai rendezvények is. Ezek nem valósulhatnak meg a helyi segítők, önkéntesek lelkes munkája nélkül. A múzeumpedagógiai koncepciók megalkotásával ezt a helyi kapcsolatrendszert is igyekeztünk tudatosabban feltérképezni és bővíteni, s a közös tevékenység során az intézmény munkája, a műemlékek szellemi és építészeti örökségértékeinek védelme mellett még inkább elkötelezni.

Célunk, hogy a közoktatási intézményekhez hasonlóan saját pedagógiai programmal rendelkezünk, mely a helyszíneinken a fenntarthatóság-pedagógia, a kompetencia alapú múzeumpedagógia tekintetében egységes, tematikailag pedig az egyes történeti házak jellegének és a helyi sajátosságoknak megfelelően különböző.

Az oktatási intézményekkel eddig is kapcsolatban álltunk, ezt a kapcsolatot öt helyszínünkön (Pécs, Fertőd, Ozora, Edelény, Fáj) a TÁMOP pályázataink megvalósítása során tervszerűbbé, rendszeresebb együttműködéssé mélyítjük. Az iskolákkal egyeztetve alakítottuk ki a múzeumi foglalkozásokat, amelyek tematikája lehetőséget nyújt a gyerekeknek a történelemben való szellemi, virtuális kalandozásra éppúgy, mint a műemlékeknek és környezetüknek a felfedezésére.

Az öt helyszínen alig több mint egy év alatt összesen 510 múzeumi foglalkozás zajlik, köztük múzeumi órák, napok, szakkörök, nyári táborok, tematikus foglalkozások, speciális igényű gyerekeknek kialakított sorozatok, szabadegyetemek és családi napok. Összesen 37 oktatási intézménnyel kötöttünk együttműködési megállapodást, miszerint az öt történeti helyszínen mintegy 6300 gyermek vesz részt a múzeumi foglalkozásokon, amelyek megtervezésébe, megtartásába bevontunk a településeken és a környéken élő szakembereket is.

Az uniós forrásokból kisebb beruházásokra, a foglalkoztató termek berendezésének a fejlesztésére is mód nyílt, és a megvalósítás során múzeumi kiadványok, demonstrációs eszközök, interaktív tartalmak is gazdagítják a kiállítóhelyeink kínálatát.

Múzeumpedagógia a pécsi Jakováli Haszan-dzsámiban - (TÁMOP-3.2.8.B-12/1-2012-0023)

A projektjeink közül a [pécsi Jakováli Haszan-dzsámihoz](#) kapcsolódó programunk megvalósításában járunk elől, ahol korábban a tárlatvezetésekén kívül nem zajlott múzeumpedagógiai tevékenység.

Az állandó kiállítás - a dzsámi műemléki épülete és berendezése -, illetve az [„Allah útján” című időszaki kiállítás](#), melyekben a látogató az iszlám kultúra és vallás világába kap betekintést, kijelölik múzeumpedagógiánk kereteit

Múzeumpedagógiánk sarokpontjai:

- Célunk örökségi értékeinknek élményszerű és hiteles közvetítése, a gyermekekben a műemlékekhez, az épített és a kulturális örökség értékeihez való kötődés kialakítása, azok megőrzésére és megóvására nevelni őket, a **műemlékvédelem**.
- Műemlék és **művelődéstörténet**
 - A középkori Pécs, élet a hódoltságban, a kultúrák egymásra hatása.
 - Kereszténység, iszlám. Az iszlám főbb jellemzőinek megismertetése a toleranciára nevelés érdekében is, szorosan kapcsolódva az „Allah útján” c. kiállításunkhoz.
 - az iskolai tantervekhez illeszkedően a témához kapcsolódó korabeli irodalmi, művészeti, népművészeti alkotások interpretációinak feldolgozása.
- **A szükségből erényt:** fel kellett kutatnunk, be kellett vonnunk a programunkba és folyamatosan fel kellett készítenünk a foglalkozások megtartására a saját munkatársak mellett helyi szakembereket is, pedagógusokat, múzeumpedagógusokat, önkénteseket, a kezdeményezés fenntarthatóságának biztosítása érdekében. Ezzel nőtt a programunk társadalmi beágyazottsága is.

Kezdeményezésünk indokltsága

- A Jakováli Haszan-dzsámi **különleges** teret nyújt az ifjúság történelmi és művelődéstörténeti ismereteinek élményszerű elmélyítéséhez, nem csupán mert építészeti örökségünk része (az egyetlen dzsámi, amely minaretjével együtt épen maradt Magyarországon), hanem a hozzá kapcsolódó szellemi történeti értékek miatt is. Különlegessége, hogy ez az egyetlen iszlám imahely, amely autentikus környezetben működik hazánkban. Programunk célja, hogy a fiatalokat nyitottá tegyük más kultúrák megismerésére, hogy felismerjék a közös pontokat az iszlám és a kereszténység között, a kultúrák egymásra hatását. Célunk, hogy a sztereotípiákat történelemszemléletükben feloldjuk és toleranciára neveljünk. Egyik fő témánk az „Allah nyomában c. kiállításunk feldolgozása: az iszlám alaptételei, a muzulmánok életmódja, mindennapjai a vallás tanítását követve. Az iszlám ismeretlen fogalma a gyerekek tudatában összekapcsolódik a híradásokban látott terrorizmussal. A fundamentalisták fanatizmusa azonban nem jellemző az egész iszlám világra. Szokásaik, vallási gyakorlataik bemutatásával az a célunk, hogy tanulják meg tisztelni a másik ember kultúráját, hitét.
- A dzsáminak a műemléki-kulturális jelentőségéhez mérten a helyi oktatási intézményekkel szűk körű és nagyon esetleges volt a kapcsolata. A program megvalósítása során folyamatosan, jól működő kapcsolatrendszert, baráti viszonyt alakítottunk ki partnereinkkel.
- A szűkülő anyagi források miatt fő célunk, a műemlékvédelem ma már nem létezhet a társadalmi tőke, az önkéntesség, a helyi társadalomba való beágyazottsága nélkül, ezért létfontosságú, hogy a felnövekvő generációkban kialakítsuk az örökségi értékeinkhez való kötődést, aminek legmegfelelőbb eszköze a múzeumpedagógia.

Az eddig megvalósult programok rövid statisztikája: 12 intézménnyel kötött együttműködési megállapodás keretében 125 alkalommal fogadtunk gyermekeket, diákokat a 17 féle tematikával kidolgozott foglalkozás sorozatainkon. Elkészítettük a múzeumpedagógiai koncepciót és a múzeumpedagógiai tematikákat és óraterveket a múzeumi foglalkozásokhoz. (117 oldal) A projektben résztvevő pedagógusokat több alkalommal készítettük fel a programban való részvételre. Számukra a korról és a dzsámiról felkészítő anyagokat

állítottunk össze (55 oldal), amelyet elektronikus formában eljuttattunk az intézményekbe. Programunkban eddig 18 múzeumi órát, 15 múzeumi napot, 52 tematikus foglalkozást, 10 szakköri foglalkozást, 10 speciális igényű gyerekeknek tartott foglalkozást, 18 szabadegyetemi előadást és a tervezett 4-ből már 2 egész napos családi foglalkozást tartottunk meg. Nagy sikerű internetes ismeretterjesztő játékot bonyolítottunk le a partner általános iskolákkal *Keresd meg a pasa kincsét!* címmel. A programban 2012 szeptemberétől 2013 júliusáig több mint 3000 óvodás és iskolás és családi napra látogató vendég vett részt.

A pályázat 2013 őszén zárul, ám a foglalkozások 1-2 kivétellel lezajlottak. A továbbiakban a legnagyobb munkánk a kiadványok megjelenítése, illetve a fenntartási időszak pedagógiai programkínálatának kialakítása lesz.

Célcsoportjaink: óvodások, általános iskola alsós és felsős tanulói, speciális igényű gyerekcsoportok, középiskolások és felnőttek.

Az óvodai, iskolai csoportok számára szervezett programsorozatok tematikáját, módszertanát és technikai feltételeit mindenkor egyeztettük a partner intézményekkel. Az informális programok (pl. tematikus hétvégék) során arra törekedtünk, hogy egyidejűleg találjanak érdeklődésüknek megfelelő elfoglaltságot a különböző generációk képviselői. Ezt részint különböző tevékenységformák alkalmazásával pl. bábelőadás, bábos tárlatvezetés a gyerekeknek, vetítéses előadás a felnőtteknek, illetve koncert és táncház, élő történelem bemutatók, műemléki séták és olyan kreatív foglalkozások, ahol a különböző generációk tagjai közösen alkothatnak, vagy élvezhetnek egy témához illeszkedő programot.

A foglalkozások menete

Óvodások:

- Felvezető rész: séta a dzsámi körül, a miénktől eltérő, török építészeti jegyek felfedeztetése a gyerekekkel – számárhát-íves ablakok, kupolás dzsámi, minaret torony. (Hangulati előkészítés, közösen szerzett élmény, megtapasztalható ismeretek nyújtásával - megismerő tevékenység fejlesztése)
- A dzsámi rövid bemutatása – bábos tárlatvezetés. (Motiváció, a figyelemkoncentráció és az érdeklődés fenntartása, ismeretnyújtás)
- Török tematikájú mesék, gyermekdalok feldolgozása: A kiskakas gyémánt félkrajcárja, A török és a tehének, A beszélő fuvola c. mesék, magyar gyermekdalok és mondókák. (Előzetes ismeretek előhívása, ismeretlen fogalmak tisztázása. Mit hallottak a törökökről? Ki az a szultán, a pasa stb.)

Alkalmazott módszerek: közös bábozás, éneklés, maszkos szerepjáték, ritmusjátékok, rajzolás, festés, kreatív kézműves foglalkozások, mozgásos népi játékok, játék múzeumi kreatív játékokkal. (komplexitás).

Általános és középiskolások:

- Felvezető rész: vezetékes séta Pécs török emlékeinek útvonalán. (régis és új ismeretek, készségek új kontextusokban való alkalmazásának a képessége)
- A dzsámi és Idrisz baba-türbe rövid bemutatása – az „Allah útján” c. kiállításban interaktív, az előzetes tudásra alapozó tárlatvezetés.

- Az iskolák által választott török tematikájú irodalmi alkotások, történeti források feldolgozása.

Alkalmazott módszereink: Az iskolai csoportok foglalkozásain általában *csoporthmunka* zajlott. A csoportok (*dervis, janicsár, török lány és végvári vitéz* csapatok) *vetélkedtek* egymással a legkülönbözőbb feladatok megoldása során (pl. a „Keresd meg a pasa kincsét” óriás *társasjátékunkban*). „Az iszlám oszlopai” téma: *rendhagyó tárlatvezetések* mellett *tárgyak* játékba vonásával zajlott. „A törökök és magyarok a végvidéken” témákban a módszereink: *drámajáték* (pl. rabszabadítás), a *nyelvi játékok* (oszmán török jövevényszavaink vadászata; hogyan árulkodnak az életmódról, a török hatásról? – a törökkel kapcsolatos szólások megfejtése; a Gárdonyi novella kapcsán saját *titkosírás* alkotása). Több témánál használtunk *keresztretjvényeket, kvizeket*. Az „Iskola a mecsetben” témában *kalligrafikus jelek festését* próbálhatták ki a gyerekek, *maszkokat, papírmozzaiikat készítették, zene- táncpedagógiai módszereket alkalmaztak* pl. a speciális igényű gyerekek foglalkozásai során. „A hódoltság és Pécs a török korban” címmel készített *számítógépes demonstrációkat* több foglalkozástípusban vetítettük a gyerekeknek.

Komplexitásra törekedtünk, különösen a NAT-ban meghatározott kulcskompetenciák fejlesztése terén. (L. foglalkozásvázlatok!)

Múzeumi kreatív játékokat készítettünk: 3D-s puzzle dzsámi építőjáték, óriás puzzle, memóriajáték, tili-toli játékok, satírozó. A csoportos foglalkozásokhoz „Keresd meg a pasa kincsét!” címmel óriás társasjátékot fejlesztettünk (amit asztali társasjáték formában is elkészítettünk) a foglalkozásokon tanult új ismeretek bevééséséhez s a kapcsolódó régi ismeretek felidézéséhez.

Számítógépes demonstrációs anyagot állítottunk össze [„A hódoltság és Pécs a török korban”](#) címmel, sok képpel, filmbejátszással és zenével, amelyet a dzsámi előterében vetítettünk és a [honlapunkon](#) is megtekinthető.

Társasjáték és internetes ismeretterjesztő játék. „Keresd meg a pasa kincsét!” címmel asztali és óriás társasjátékot készítettünk az új ismeretek a bevééséséhez. A játék közben a gyerekek csoportjai egymással vetélkedve, szórakozva tanulhatnak, éppúgy, mint ennek a [honlapunkon](#) folyamatosan elérhető internetes ismeretterjesztő játék változatában. A játékban való részvétellel meghirdetett időben a partner iskolák tanulói számára nyereményjátékot is hirdettünk, melynek íődíja az ozorai Pipovárkastélyban a „Hurrá! Miénk a vár” címmel szervezett nyári táborunkban való részvétel volt.

Kiadványok: **Ősszel** jelenik meg: „A pasa ajándéka” c. kiállítás vezető; Sudár Balázs: Idrisz baba-türbe c. könyv; Jakováli Haszan pasa dzsámija – ismeretterjesztő füzet.

Visszajelzések: A gyerekek, a tanárok és a szülők visszajelzéseikben kiemelték a foglalkozások érdekességét, a sokszínűséget, az élményszerűséget, a játszva tanulást és a foglalkozásvezetők felkészültségét. „Szerintem nagyon jó, sőt kiváló volt ott lenni!” (Nemeskéri Dóra 5.o.) „Két szóval: Nagyon szerettem!” (Tompos Liza 5.o.)